

НЕЗАВИСИМА МАКЕДОНИЈА

ОРГАНЪ НА МАКЕДОНСКАТА ЕМИГРАЦИЯ

в-къ „НЕЗАВИСИМА МАКЕДОНИЈА“

Излиза седмично

АБОНАМЕНТЪ:

- Годишно за България 100 лв.
- „ „ Америка 2 долара.
- „ „ остан. държ. 180 лв.

Полугодишенъ: 60 лв., 1 доларъ и 100 лева

За обявления се плаща по 2 л. на кв. см.

Адресъ: Ред. „Нез. Македония“ — София
ул. Стефанъ Караджа, 7.

ГОЦЕ ДЪЛЧЕВЪ

(Споменъ)

Слушахъ за него още като бѣхъ ученикъ въ Солунската м. кл. гимназия. Приятелитѣ му, които го познаваха отблизу, се възхищаваха още тогазъ—1898—1899 г. отъ беззавѣтната му прѣданность къмъ освободителното дѣло, за което той бѣ единъ отъ инициаторитѣ и на което той бѣ посветилъ живота си; отъ безстрашието му и хладнокрѣвието му въ най-опасни примеждия, отъ агитаторския му даръ. Противницитѣ му, — защото въ Солунъ се бѣ образувала и втора революционна група, — го характеризираха като искусенъ демагогъ, който пригажда проповѣдитѣ си къмъ религиознитѣ чувства и материалната неволя на маситѣ, за да ги прибере въ Организацията. По-късно събитията доказаха, че противницитѣ, въ разпадеността на партизанскитѣ страсти, сж довели

до карикатурность достойнствата на апостолската му работа. Едно прѣдателство ме прогони много рано отъ Македония. Прѣди да довърша учебната година въ с. Крушово, Демиръ-Хисарско, гдѣто почнахъ учителската си професия, прѣзъ май 1901 год. избѣгахъ при районната чета на Дѣдо Илия Кърчовалията и слѣдъ като прѣстояхъ въ нея двѣ недѣли заедно съ Стою Хаджиевъ, който бѣгаше поради сжщото прѣдателство и който прѣвъ ме прѣдупрѣди за послѣдното, потеглихме за България. Подиръ продължително нощно пѣтуване по „каналъ“ отъ село до село минахме прѣзъ Доспатъ планина, стигнахме въ Батакъ и отъ тамъ въ София. Посетихме Гоце Дѣлчевъ. Той квартируваше въ историческия хотелъ Батембергъ. Прѣвъ пѣтъ го виждахъ. Разказахме му за състоянието

на работитѣ у насъ. Къмъ края на разговора, посочвайки цървулитѣ си въ единъ олапъ, каза ни, че скоро се е върналъ отъ вжтрѣ и пакъ ще отиде тамъ, щомъ задоволи нуждитѣ на Организацията, които сж го извикали. По околень пѣтъ той искаше да ни каже: вие, млади приятели, които сте станали невъзможни като легални дѣятели, добрѣ ще сторите да послѣдватъ примѣра ми, толкозъ повече, че организационнитѣ чети въ вашия край се състоятъ само отъ проси хора.

Слѣдъ това отъ врѣме на врѣме виждахъ Дѣлчева по улицитѣ, винаги бързащъ, облѣченъ въ единъ изтърканъ жикетъ и съ една черна мека шапка, кривната малко настрани. Кой чужденецъ, що би го видѣлъ, би могълъ да помисли, че този е човѣка, който държи нишкитѣ на революционната мрежа въ Турско и е началникъ на нейнитѣ въоръжени сили, наскоро формиранитѣ районни чети . . .

Прѣзъ есенъта той липса отъ София. Обулъ бѣ цървулитѣ и влѣзълъ вжтрѣ.

Върна се прѣзъ февруари 1902 год. въ единъ моментъ, когато борбата между върховисти и централисти (вжтрѣшни) влизаше въ най-острата си фаза. Рѣшилъ бѣхъ да напусна университета и да постѣпя въ четата на дѣдо Илия Кърчовалията съ района на който бѣхъ запознатъ като секретаръ на околийския комитетъ въ Демиръ-Хисарско прѣзъ 9 мѣсеци. Пъкъ и войводата бѣше добрѣ разположенъ спрѣмо мене и ми довъряваше: чиракувалъ бѣ при чичо ми и имаше добри спомени за сѣмейството ни. Явихъ се при Гоце. Казахъ му намѣрението си. „Прѣкрасно, — отговори той, — стисна ми приятелски ржката и ме погали съ благия си погледъ. Тъкмо дѣдо Илия има нужда отъ секретаръ, който да води кореспонденцията и да върши агитаторската работа. Имамъ свѣдения че и той те иска. А сега е момента за усиlena работа, защото върховиститѣ готвятъ едно прѣждеврѣменно възстание. Ще внушавате на населението да разчита само на себе и ще

пазите независимостта на Вжтрѣшната организация. Подиръ нѣколко дни Сандански ще застане съ чета въ Мелнишко, та заедно ще отидете до тамъ, а послѣ ти ще продължишъ пѣтя си за Демиръ-Хисарско“.

Прѣзъ тѣзи дни Гоце бѣше много заетъ. Въ отсъствието му бѣха се натрупали много писма съ поръчения, които трѣбваше да изпълни. Отъ друга страна, честитѣ съвѣщания, които се правѣха, му отнимаха много врѣме и азъ не го безпокоихъ втори пѣтъ до тръгването ми.

* * *

На слѣдната 1903 година прѣзъ единъ февруарски день куриеръ отъ с. Кара-Кѳой донесе писмо, съ което четата ни се викаше тамъ за срѣща съ Гоце Дѣлчевъ, който току що пристигналъ. Съ два нощни прѣхода ние стигнахме въ поменатото село. Прѣди насъ бѣха вече дошли Атанасъ Тешовалията, Иванъ Даскала и Яне Сандански съ своитѣ чети. Не бѣхъ виждалъ Дѣлчева въ комитски каяфетъ, описанъ

тъй хубаво отъ Яворовъ въ биографията на Гоце. Разцѣлувахме се, насѣдахме край примитивното огнище и започнахме разговорни, които по едно врѣме избиха въ теоритиченъ споръ по една анархистична брошура. Гоце полуоблегнатъ слушаше и отъ врѣме на врѣме се усмихваше. Слѣдъ нѣколко дневно прѣстояване въ Кара-Кѳой, гдѣто бѣхме разквартирувани въ 5—6 кѳщи, заминахме — всички чети — въ нашия районъ и се установихме въ карстовата пещера Капе, десетина километра сѣверно отъ Крушово. Тукъ Гоце биде обхванатъ отъ стомашнитѣ си болки, и наведенъ надъ импровизираното огнище въ срѣдата на пещерата понѣкога цѣли нощи прѣкарваше въ бдение, безъ да издаде съ дума страданията си; тѣ се четѣха, обаче, по лицето му . . .

Всички чети отъ Пиринския революционенъ окржгъ, съ изключение на Разложката, чийто районъ бѣ много отдалеченъ, прѣкараха въ Капе около двѣ седмици, като изядохме нѣколко турѣ

ски вола и изпихме нѣколко мѣха вино, подарено ни отъ с. Крушово, което се гордѣеше, че паднало дѣлѣ на землището му да стане единъ видъ главна квартира на революционнитѣ кадри въ скръжа.

Виелицитѣ спрѣха. Снѣговетѣ почнаха да се топятъ. Земята издаваше специфичния си прѣдпролѣтенъ мирисъ. Трѣбваше четитѣ да се прѣснатъ по районитѣ си и да подематъ бърза подготовка за прѣдстоящитѣ нападаелни дѣйствия: възстанието бѣ рѣшено въ Солунъ въ началото на януари.

Прѣди раздѣлата Гоце нареди четитѣ като на воененъ прѣгледъ и застана прѣдъ тѣхъ съ прѣметната пушка прѣзъ рамо и съ ржцѣ хванати отзадъ. Говори ни, че периода на самоорганизирането може да се счита привършенъ; че до сега ние не нападахме, а само се бранѣхме, когато бивахме нападани; че Организацията влиза въ една нова фаза, а именно въ фазата на сжщинската борба, като тя взима инициативата на нападенията.

„Вие сте, каза той, кадритѣ. Ще вземете съ васъ въ случай на акции най-рѣшителнитѣ отъ нелегалнитѣ работници, за да поувеличите състава си. Ала разчитайте най-много на себе, защото трѣбва да щадимъ народа: краятъ може да бжде далечъ, и борбата, вѣроятно, ще трѣбва да продължи. Нужно е населението да не се подвъргне на едно масово поражение и да изгуби вѣрата си за понататѣкъ. Съ личния си примѣръ на юначество и безстрашие ще закрѣпите тази вѣра и ще подготвите други да ви послѣдватъ. Доброволно сме се нагърбили съ този кръстъ, никой не е принуждаванъ да го носи. Обрѣкли сме се на смъртъ. Който чувствува тежкъ кръста, боязнь отъ смъртъта и жали своя животъ, неговото мѣсто не е тукъ: той нека заяви още сега, до като е врѣме, и ще го пратимъ да си отиде . . .“

Общо мълчание. Никой се не обажда. Значи нѣма малодушие. Гоце говорѣше съ блѣсъкъ въ очитѣ си, а на челото личеше напрѣжение. При

вида на готовността у всички да се самопожертвуватъ, лицето му се проясни и въ душата му настѣпи спокойствие.

Азъ не прѣдавамъ неговитѣ думи: не съмъ ги записалъ, а не могатъ и да се помнятъ, — двадесетъ години има отъ тогазъ. Ала смисъла, съдържанието на рѣчъта му помня. И въвъ въображението ми е ясно откритоена цѣлата картина. Никой военачалникъ не е билъ тѣй слушанъ и обичанъ отъ войницитѣ си. Въвъ военната служба има и принуждение, а въ привързаностъта къмъ военачалника, колкото и да бжде той добъръ и авторитетенъ, сѣ пакъ се крие примесь и на страхъ отъ отговорностъ прѣдъ закона, страхъ отъ наказание. Гоце бѣ доброволно признатъ за началникъ отъ насъ и той владѣше душитѣ и сърдцата на обрѣклитѣ се за самопожертвувание: той бѣ завладѣлъ съ подвизитѣ си не само насъ, а всички, съ които бѣ бесѣдвалъ и които бѣха чули за дѣлата му;

а това бѣше цѣлото организирано население въ Македония и Одринско.

* * *

Другитѣ чети заминаха по районитѣ си. Нашата и тази, която Гоце бѣше довелъ съсъ себе, прѣкарахме нѣколко дни въ Кърчовско. Куриери идваха и отиваха въ разни посоки. Дѣлчезъ пакъ се прѣвиваше отъ стомашни болки и нѣколко слѣзнахме съ него въ селото на по-топло и да му направятъ нѣкакъвъ цѣръ. Една вечеръ доведоха двама души за „покрѣщаване“. Гоце имъ говори и го видѣхъ като агитаторъ.

Седналь до огнището, кръстосалъ нозѣ, държащъ машата въ ржката си, той започна разговоръ съ непосветенитѣ. Разпита ги за това за онова, та да изгони отъ душитѣ имъ всѣки страхъ и слѣдователно да разбиратъ, какво ще имъ се приказва. Съсрѣдочень, подигащъ отъ грѣме на врѣме изкрящи очи къмъ двамата селяни и бъркащъ по нѣкога пепельта съ машата, Дѣлчезъ излагаше неволитѣ на раята съ

тонъ и чувство, сѣкашъ ги прѣживѣваше. Подирѣ той доказваше, че това нѣма да бжде така, щомъ всички страждущи пожелаятъ да прѣмахнатъ робството и дѣйствуватъ солидарно. Единъ за всички, всички за единъ и надъ изстрадалата земя ще изгрѣе слънцето на свободата, на ода нѣма да робува на султани и паши. Рѣчъта му вървѣше плавно, естествено сѣкашъ съ участието на всички присѣтвующи се рѣшаваше голѣмия въпросъ за освобождението. Селянитѣ разбираха всичко и на края дадоха клетвата, озарени отъ блѣсъка на голѣмия идеалъ. Не ще съмнѣние, че първата проповѣдь и положената клетва служеха за начало на прояснение въ заспалата робска съвѣсть. Самостойната мисль и поржченията на комитета подирѣ това, придружени съ рискове, правѣха о тѣ роба човѣкъ. Ала отъ първото дѣло: проагитирането и клетвата, много зависѣше по-нататѣшната ревностъ на „новопокрѣстения“. Гоце Дѣлчезъ извършваше това при всѣки

случай съ усърдието на начинающъ агитаторъ и съ олитността на дългодишенъ апостолъ, защото той любѣше народа си до самоотрицание, алюбовѣта отваря и най-коравитѣ сърдца, ободрява и най-страхливитѣ души.

Въ плана на Гоце бѣше да извърши единъ ефектенъ атентатъ по желѣзнопжтната линия и слѣдъ туй да отиде въ Солунъ, за да бжде корегирано рѣшението на конгреса отъ януари. Прѣдприехме едно разузнаване къмъ долината на Струма. Ходихме до къмъ Ходжовъ чифликъ и се върнахме назадъ. Послѣ съсъ своята чета, частъ отъ четата на Бѣдо Илия заминаха къмъ Драмско. Азъ и трима отъ другаритѣ бѣхме оставени да обиколимъ района. Научихме за сполучливото разрушаване на желѣзнопжтния мостъ при Ачгиста подъ ржководството на Дѣлчезъ и за неговото заминаване въ Солунъ. На връщане той бѣ убитъ въ Баница и не го видѣхме вече . . .

Г. Баждаровъ.